

Část první

(21.–29. srpen 1968)

Místo tramvaje přijížděl tank. Pravým pásem drtil kolejnici, do vzduchu sršely jiskry. Uniformy vojáků a samopaly v jejich rukou vypadaly jako z učebnice dějepisu, ale křik lidí běžících po stranách kolosu nevyjadřoval vděk: „Zachvátčiky! Uchadíte damoj!“ I ve vzteku to ale znělo jako dětská říkanka. A tak se vrátili k rodné češtině. „Táhněte domů, okupanti!“

Dalšímu vynechával motor, zdálky to působilo, že osádka tvoří černoši. „Přijeli i Kubánci?“ Vtip nepobavil. Od Vinohradské stále zněla střelba, z kaňonu ulice stoupal kouř. Obrana u rozhlasu to nevzdávala. Tihle útočníci odjíždějí na střídačku.

Pozoroval jejich oči pod přilbami. Viděl v nich zmatek. Poslali je zasáhnout proti spiklencům a teď tu vidí, že jde o všeobecné spiknutí. Ale máme jen prapory a tranzistory. V protisměru se valila samohybná děla.

Rozběhl se dolů náměstím. Z oken hotelů slyšel křik, angličtina je pro nadávky jak dělaná.

Před kasárnami na náměstí Republiky stála skupina českých důstojníků strážena zachvátčiky v baretech. Z Revoluční se blížily další tanky. V noci je vysazovali i z letadel. Museli mít předvoj, který obsadil letiště. Za podpory kolaborantů. A armáda nesmí bránit vlast!

Prezident neví, že už jsou v ulicích mrtví? Z okna Hradu na Václavák nedohlédne...

„Jedete přes most?“ křikl do okna emběčka, z kterého vlál prapor. Řidič zastavil. Nasedl a převzal vlajku.

Plátno se mu mlaskavě vlnilo kolem tváře, zblízka si uvědomil, jak je ta kombinace barev hezká. Při svátcích, když jsou praporky v každém okně, to člověk nevnímá. Teď je to výkřik. „Nechte nás! Jděte domů!“

„Až rozhlas padne, budou vysílat odjinud,“ zadoufal.

„Stejně jen špatný zprávy.“

Před mostem stál obrněný transportér. Vypadal jako nízká železná pevnůstka. „Schovej ten prapor,“ řekl řidič. „Občanku máš?“

„Index.“

„Co studuješ?“

„Ekonomku. Teď přestupuju na filozofii.“

„Předvídavé, Marx, Lenin...“

„Kudá vy?“ zeptal se sovětský regulovčik.

„Do krytu,“ odpověděl tiše řidič.

„Kudá?“

„Do Dejvic.“

„Dejvic?“

„Dejvice jsou Praha šest,“ řekl mu chladně. „Za řekou,“ mávl indexem.

„Ty umíš rusky. Co je támhle?“ ukázal samopalem na výlohu.

„Kain tóže byl brat,“ přeložil.

Řidič emběčka nasucho polkl. Voják pokrčil rameny, asi bibli neznal. „Pokračujte!“

Jeli pomalu, pozorovali Hrad na kopci. Nebe nad ním bylo zatažené, léto právě skončilo. „Člověk tudy projíždí denně...“ vrtěl hla-

vou řidič. Před Letenským tunelem zpomalil ještě víc. „Do tunelu se mi teda moc nechce. Může to být zrada.“

Zrada už to je. „Tak doleva. Potřebuju se dostat k Hradu.“

„Teď? Chceš se pomodlit v katedrále? Ty seš katolík, filozof?“

Zavrtěl hlavou.

Ten nápis o Kainovi byl ale dobrý. Taky to udělali ze žárlivosti. Chtějí mít na socialismus monopol. „Věřil byste, že jsem tam byl nedávno na brigádě? Stavěli jsme jim drůbežárnu.“

„To mi ani nepovídej.“

„Ruší studenti, když jsem s nimi mluvil o politice, pouštěli rádio. Jako bych měl mor!“

„No, tihle tu epidemii zarazí.“

Před sídlem vlády parkovali i na trávníku. Rozježděné pruhy v záhonech mu připomněly ty záhadné obrazce v obilí. Vzkazy od mimozemšťanů.

„Kde jste sehnal vlajku?“

„Jsem školník. Udělali to schválně o prázdninách, sráči!“

Křižovatka Klárova byla pro civilní auta neprůjezdná. „Nic neriskuj,“ prohlédl si ho školník. „Pomodli se doma.“

Když spěchal podél řady tanků, cítil, jak se mu plaší srdce. Kdyby se to stalo někde v Africe... tam se může i dnes stát ledacos... ale uprostřed Evropy? Jen kvůli myšlenkovým sporům poslat pět armád?! Odbočil do uličky.

Voněla vlhkostí a on si připomněl zahradní terásky přilepené na skále a pohled na město z té zelené pozorovatelný, jak jej prožil v červnovém soumraku, kdy řeka dole ztmavla a leskla se jako hustý inkoust. A pak ráno stejná řeka už nepůsobila tajemně a hluboce, ale lehkovážně a rackové přelétávali mosty, jako by je otvírali pro

nový dlouhý den. I dívce, s kterou na visuté terásce byl, se v ranním slunci proměnila tvář. Hlavně oči. Beze stínů na víčkách byly jako bez břehu, neohraničené. Ale když opustili hnízdo a seběhli do ranní ulice, kde bylo světlo ostřejší, protože je nezměkčovaly listy stromů, si své proměněné oči zakryla slunečními brýlemi. Obrovská růžová skla v kulatých obroučkách jí seděla na nose jako karnevalová maska a změnila ji v rozvernou berušku. Asi to byla drahá zahraniční nicůtka, zacházela s brýlemi opatrně, jako se šperkem. Nechala si je na očích i v kavárně, kam si šli přečíst noviny.

Ve třech různých denících, které si rozložili na mramorovém stolku, byl stejný článek. Četla ho s netrpělivým chvatem, ale on nedokázal vynechat jediné slovo z těch dvou tisíc a žasl, že někdo dokázal najít tak přesná a seřadit je, aby z toho vznikla mapka.

Když zvedl hlavu, seděla u vedlejšího stolku a probírala článek s cizími lidmi. Viděl, že jsou rozčilení stejně jako on, dokonce si v půjčených kavárenských novinách kroužkovali věty jako místa se zakopaným pokladem. A tak si se vzrušenými zlatokopy připil na ten článek, na ten plán, na tu úžasnou výzvu, která sjednotila celou kavárnu a venku i celý národ, jako kdysi Garibaldi s tisícovkou mužů sjednotil Itálii. Ale doba pokročila a dnes stačí na sjednocení slova. Pouhých dva tisíce slov to dokázalo! Myslel si na začátku léta.

A za každé slovo jeden tank, ukázalo se teď, když léto skončilo. Kolem Belvederu rachotila další kolona. Vpředu jel gazík. Ale šlo by to po tramvajových kolejkách! Rozběhl se k nim.

Na základní škole vyhrál závody v přespolním běhu, ale tehdy nedrnčely v protisměru tanky. Na konci konvoje jel další doprovodný gazík. Pak ještě nákladák. A potom už je slyšel jenom za zády. Ale pach spálené nafty zůstal. Je strašné dusno! Vrcholky stromů v Královské zahradě trčely v bezvětří. Když by měl fičet vichr!

Možná u Hradu nebudou. Byli. Viděl, že dlážděná odbočka je zatarasená obrněnými transportéry. A tak běžel po kolejích dál a teprve u další refýže zabočil do ulice U Brusnice. Z té vedla pěšinka do Jeleního příkopu.

Kdysi tu měli ohradu s medvědy. Masaryk je dostal darem od legionářů z Ruska. Potomci legionářských medvědů přečkali i druhou válku a teprve deset let po ní začali vadit jako živá připomínka někdejší vroucnosti vojáků k zakladateli státu. Přemístili je do zoologické. Asi je k té degradaci převáželi v noci. Domek medvědího hlídače tu ale ještě pořád stál, opuštěně a zchátrale. Břehy kolem vyschlého potoka působily jako území nikoho. Přeběhl a začal šplhat mezi keři a přerostlou trávou k hradebnímu valu.

V nějakém časopise četl o podzemních chodbách a bunkrech, které dal vybudovat Gottwald. Tajná chodba prý vedla z podzemí katedrály až sem do Jeleního příkopu. Prezident by mohl z obklíčeného Hradu uniknout. Pokud ta chodba ještě funguje. Ale bělovlasý generál, bojovník od Buzuluky a předtím od Zborova přece nebude prchat!

„Stoj!“ Tenhle medvěd taky přicestoval v noci. V ruce měl samopal. „Što ty zděs?“

„Chci se podívat na Hrad.“

„Pačemu?“

„Je to naše historické místo.“

„Na vaši historii dnes není čas!“ Ale dalo se to přeložit i jako: „Na vaši historii už není doba.“ Ruce na zbrani se přesunuly: „Otoč se!“

Nechci být zastřelený zezadu. Zepředu je to taky nanic. Pomalu se otočil.

Přes tenkou bundu a triko ucítil v zádech hlaveň. „Jdi!“ postrčil ho k příkré stezce směřující k baště. Tlak mezi lopatkami zesílil. Uvě-

domoval si, že nesmí zakopnout ani uklouznout. Ale tady v Praze zřejmě ráno nepršelo. Ve Všetatech se rozpršelo už v noci.

Před vstupní branou Hradu stály tanky. Další na nádvoří. Kolem kamenné fontány postávali vojáci v kombinézách. Kouřili chvatnými tahy, cigarety drželi mezi palci a ukazováčky, vypadali jako z válečného dokumentu. Jeden se snažil zachytit do přilby vodu tryskající v tenkém pramínku, ale kdosi ho okřikl. Bojí se, že voda v kašně může být otrávená? Takové ubohé praktiky patří do středověku!

V rohu nádvoří stáli tři vojáci české hradní stráže.

„Důstojníku!“ křikl Rus.

Z hloučku vykročil velitel. „Co udělal?“ V hlase se mu chvěla obava.

„Chtěl jsem se jen podívat na Hrad,“ vzhlédl k věžím katedrály. Vypadaly jako prsty pozvednuté k přísaze.

„Převezměte ho!“ Už to ale znělo unaveně.

„Pojď,“ řekl přísně český důstojník a odvedl ho ke svým. „Kdo jsi?“

Vytáhl index. Důstojník do něj jen nahlédl. „Co tu hledáš?“

„Prezidenta.“

„Cvoku. Myslíš, že teď máme náladu na tvoje ptákoviny?“

„Chci vědět, co okupanti udělali s mým prezidentem!“

„Ticho!“ ohlédl se nervózně druhý strážný.

„Nic s ním neudělali,“ řekl velitel. „Starý pán je v pořádku.“

„Je na Hradě?“

„Je. Přijel hned v noci.“

„Tak možná neví, co se teď děje v ulicích!“

„Ale ví.“

„A že nic nedělá?“

„Ty mu chceš něco poradit?“ zvedl obočí důstojník.

„Musí promluvit k národu!“

„Do rádia mluvil už ráno.“

„To bylo nanic. Musí tu invazi jasně odsoudit! Stejně jako Dubček!“

„A seberou ho taky,“ doplnil druhý strážný.

„Když to odsoudí i prezident, najdem spojence. K čemu jsme v OSN?“

„K hovnu,“ vysvětlil mu třetí voják. „Myslíš, že OSN si tímhle bude pálit prsty?“

„Rada bezpečnosti to musí řešit. Nechceme zažít nový Mnichov!“

„Na nás neřvi,“ zamračil se velitel.

„Nesmíme to vzdát! Dalo by se přece...“

„Dovedeš si představit válku?“

„Dovedu si představit, že to Rada bezpečnosti projedná a nazve agresí! Má to všechny znaky agrese! Vy jako voják to musíte uznat.“

„Já to můžu uznat třeba tisíckrát!“ vyhrkl vztekle důstojník.

Pak si ho přitáhl za bundu: „Ty myslíš, že politici na Západě o tomhle dopředu nevěděli? Že to je pro ně blesk z čistýho nebe?“

„Vždyť nám fandili! Viděl jsem ty časopisy, kde se psalo o pražském jaru. Obdivně!“

„Jo, novináři. A teď nás budou litovat. Tím to skončí. Ale aspoň jsme si to zkusili. I to je zázrak. Ty odjed. Vzpomínat můžeš venku.“

„Že nejsem na vojně!“ Ohlédl se k tankům.

„Tak to buď rád! Víš, jak jim je?“

V té chvíli začaly houkat sirény. Muži z hradní stráže si stoupli do pozoru. Důstojník mžikl k prezidentské standartě na střeše. A pak zvedl pravou dlaň k čepici. Ti dva ho vděčně napodobili. Sovětští vojáci zahodili cigarety a ostražitě se semkli.

Zvuk sirén byl nerovnoměrný v intenzitě, přicházel na hradní návrší ze všech směrů. Nesl se z továren i od nádraží a opožděně se přidávaly zvony kostelů. Rusové neklidně obhlíželi okna a střechy palácových budov, samopaly drželi před tělem, schýlená ramena jim zmenšila postavy a v porovnání s urostlou hradní stráží působili směšně. Ale neměl náladu pro ocenění výjevu, v duchu si představoval mapu republiky, kde v každém městě znějí sirény a lidé nehybně stojí na ulicích.

Kvílení postupně umlkalo. Jako když bolest slábně. Ale ani chlácholivá zvonkohra z nedaleké Lorety, která osaměle pokračovala, nebyla fáčem. Okupantům však mariánská píseň zněla laskavě, začali se smát a v rytmu přešlapovat. Samopaly jim klimbaly přes ramena.

Jsou to kluci v mém věku, nejspíš základáci. Neví, co se tu od ledna děje. Jejich noviny jsou plné lží. Vždyť jsem ty bláboly četl!

„Pohov,“ řekl důstojník. Znělo to vztekle, ale v očích mu ještě viděl prožitek z těch minut, kdy salutoval a hleděl na prezidentskou vlajku. Možná naposled. Třeba ji okupanti sundají. V noci. Ve dne si netroufnou.

„Tak pojď, vyvedu tě.“

„Trefím.“

„Nediskutuj! A vy se jděte vystřídat.“

Zasalutovali a odcházeli. Jejich secvičený krok tankisty u fontány zaujal. Opírali se o kamenné okruží, už zase pokuřovali a sledovali to jako divadlo. „V týhle svinský situaci se nemůžeš chovat jako sólista! Čekají na každou záminku. Potřebují argumenty pro tu svou záchranu. Je jim úplně jedno, kolik tu zařve našich lidí!“

Za branou se rozhlédl po vojákovi, který ho předtím chytil, ale všechny okupační tváře mu připadaly stejné. Což je samozřejmě

chyba. Skupinový vzhled neexistuje, ani kolektivní vina. Ale dnes to nějak neplatí. Už při pohledu na ně se mu pění krev!

Uslyšel hluk letadla. Letělo nízko, hrozivě veliké. Představil si uvnitř ty turisty ve stejnokrojích a jejich příruční zavazadla. Obří letadlo mělo na trupu hvězdu. A pak se ozval hřmot dalšího hvězdného stroje. Bože! Nemůžeme tolika lidem chtít něco vysvětlit...

Od Prašného mostu k němu dolehlo houkání sanitky. Nejbližší nemocnice je ve Střešovicích. Kilometr odtud. I zpěněná krev se jim dnes bude hodit! Rozběhl se.

Na plotě visel transparent OKUPANTŮM ANI KAPKU VODY ANI SKÝVU CHLEBA!

K bráně zabočila škodovka, měla rozsvícená světla, na střeše viděl ohrádku s přivázanými matracemi. Muž za volantem stálh okno: „Kde je tu porodní?“

„Tohle je vojenská! Musíš do Rooseveltky,“ radil rozčilený vrátný. „Nebo radši do Motola,“ ukázal opačným směrem.

„Sežeň sanitku! Jsme z Boleslavi!“

„Sanitky jsou v terénu.“

„Pojedu s váma!“ rozhodl se bez přemýšlení. Ale přední sedadlo bylo plné tašek. Řidič je zbrkle naházal na podlážku.

Auto se těžce rozjelo, zřejmě měli narvaný i kufr. „Proč?“ vzlykla vzadu žena. „Nemluv, Hani! Nemluv a dejchej. Prodejchávej to. Bude to dobrý!“

Ohlédl se. Ležela na boku přikrytá baloňákem. „Za chvíli tam jsme!“ Poděkovala jen očima, v zubech svírala límec pláště, ruce měla přitisknuté na vyklenuté břicho. Leželo vedle ní jako batůžek. Blbý den pro narození. „Teď doleva.“

Prízemní pavilony vmáčknuté do svahu vypadaly jako kostky domina, nová vysoká budova ještě nebyla v provozu, ale na lešení visel plakát s Dubčekem a na střeše vlál prapor.

Projížděli po stoupající hrbolaté asfaltce, hledali porodní. Všiml si čerstvě vykoseného pruhu na kraji trávníku. Dnes v tom nikdo pokračovat nebude. Na lavičkách seděli pacienti, drželi tranzistory. Rozhlas pořád vysílá!

„Tady je A5!“ ukázal ceduli. Řidič zastavil před vchodem, v taškách zahrkaly konzervy. Otočil se. Žena ležela nehybně a měla zavřené oči. Muž u volantu se taky nehýbal, strnule hleděl před sebe. Zmáčkl mu klakson, pak vystoupil.

Z nízké budovy vyšla mladá sestřička a dva sanitáři s vozíkem. „Je v termínu?“ Pokrčil rameny a otevřel jim zadní dvířka. Podebrali ženě záda, pořád měla zavřené oči. Na zem spadl baloňák. Zvedl ho. Všiml si, že je dole mokrý. Bezradně ho podal sestřičce. „To nic, tatínku. Praskla jí voda. Ale to bude dobrý, když už jste tady.“

„Nejsem... z rodiny.“ Pozoroval vozík. Když vjížděl do chodby, zaslechl, že žena tiše zasténala. Oddechl si. Sestra se nakláněla k řidiči, pleskala ho po tvářích.

„Je v šoku,“ řekl jí.

„To jsme dnes všichni! A neomdlíváme.“

„Bude se jmenovat Saša,“ ozval se najednou řidič. „Alexandr nebo Alexandra.“

Sestra přikývla. „Od rána tu máme už tři Alexandry.“

„A všechny Alexandrovce,“ dodal. „Kde je transfúzní?“

Se zájmem si ho prohlédla. „Dneska děláme odběry všude. Znáte svou skupinu?“

„Nula Rh plus.“

„Nulka? No výborně! Vy už jste dával krev?“

„Naposled v červnu.“

„Tak to už můžete.“

„Já bych taky mohl!“ přihlásil se i řidič.

„Vy se do toho nehrňte. Máme jiný starosti, než křísit šťastné otce!“

Soukromé štěstí v tak tragickém dnu asi moc nehřeje, pomyslel si, když pak ležel v ošetřovně s jehlou v žíle. Poprvé od rána si vzpomněl na maminku. Sedí v kuchyni u rádia a na klíně má ten vzkaz.

Pootevřeným oknem k němu dolétl závan cigaretového kouře.
„Podle Ženevské konvence nesmí střílet do civilistů!“

„Ženevská konvence je nevzrušuje,“ namítl druhý hlas. „Stalin ji odmítl podepsat. Radši obětoval milióny svých zajatých. Klidně! Oni mají jinou matematiku než my. Jiná měřítko na všechno. O humanismu nikdy neslyšeli.“

„Ale jo! V Rusku je silná humanistická tradice, vezmi si jejich literaturu. Od Puškina až k Buninovi. Nebo i ten Jesenin...“

„Puškina zastřelili a Bunin skončil v exilu. Jesenin na lustru v hotelu.“

„Jak to pokračuje?“ vešla sestřička.

„Máte rádio?“

„Tady ne. Ale v jídelně to běží pořád. Dubčeka a ty další někam odvezli. Neví se ale kam.“

Vzali je jako rukojmí! Aby vyvolali strach o konkrétní lidi. A tím nás dostali všechny. „Vysílají z Vinohradské?“

„Prej odjinud. Paní Hošková nám už ale porodila! Alexandru. Dvě kila padesát. To je akorát. Na to, že byla teprve v osmým...“ I když ji přestal poslouchat, neuniklo mu zaujetí v jejím hlase a působilo na něj sympaticky, že svou práci tak prožívá. Navzdory dramatickým okolnostem.

„Tak už máme čtvrt litru... Počkejte, přelepím to. Dělají se vám po odběru modřiny?“

„Ani ne.“

„A co hlava? Netočí se vám hlava?“

„Ne,“ zavrčel a sáhl na židli pro bundu.

„Já se musím zeptat!“

Teprve teď se na ni skutečně podíval. Vypadala na šestnáct. Tmavé vlasy pod bílým čepcem měla zastřížené do kulata, jako holčičky na Čapkových obrázcích. To jen uniforma jí dodávala vzhled dospělé ženy. „Můžu se dostat do té jídelny? Kdybych si vzal náivleky...“

„V žádném případě! Párek a housku vám donesu.“

„O to nejde.“

„Po odběru se musíte najíst. To je nařízení. Přinesu i červené.“

„Nezdržujte se,“ roztočil kohoutek umyvadla.

„Tady jsem odpovědná osoba já!“ poučila ho a vyšla na chodbu. Puberťačka! Napil se z dlaní. A pak uslyšel, jak zvenčí zamyká dveře. Rozzouřeně zalomcoval klikou: „Pusť mě!“

„Ticho! Seš v nemocnici!“ Když se pleskání gumových podešví vzdálilo, rozevřel naplno okno. Před vchodem pořád stálo auto pana Hoška. Na matracích seděli holubi. Měl by s tím uhnout. Kdyby sem musela sanitka, tak neprojede. Odsekával myšlenky jako plátky okurky. A pak, když už chtěl z parapetu seskočit, zaslechl klíč v zámku. „Sehnala jsem ti tranzistorák!“

Byla to škruudavá tesla, ale hlasatelé mluvili zřetelně. Neutápěli se v citech, znělo to jako služební monitoring. V pozadí slyšel šustění papíru a zvonění telefonu. Vysílali nadějnou zprávu – že Národní shromáždění zasedá! A že poslanci připravují rezoluci.